Stratégia prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v Slovenskej republike na roky 2016 - 2020

Prevencia kriminality a inej protispoločenskej činnosti (ďalej len "prevencia kriminality") v Slovenskej republike (ďalej len „SR") sa rozvíja ako systém už od jej vzniku. Podľa zákona č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o prevencii kriminality") sa pod prevenciou kriminality rozumie „***cieľavedomé, plánovité, koordinované a komplexné pôsobenie na príčiny a podmienky, ktoré vyvolávajú alebo umožňujú kriminalitu a inú protispoločenskú činnosť, s cieľom ich predchádzania, potláčania a zamedzovania; to sa vzťahuje aj na prevenciu inej protispoločenskej činnosti"***[1] a pod protispoločenskou činnosťou sa rozumejú „***rôzne spôsoby konania, ktoré nie sú trestným činom (zločinom alebo prečinom), správnym deliktom (priestupkom alebo iným správnym deliktom), avšak takéto konanie je vnímané spoločnosťou negatívne a spravidla tvorí základ kriminality, napríklad nadmerné požívanie alkoholických nápojov, žobranie, agresívne správanie na verejnosti, prostitúcia, rôzne druhy patologickej závislosti (drogy, hracie automaty, internet)."***[2]

Stratégia prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v Slovenskej republike na roky 2016 - 2020 (ďalej len „stratégia") je už piatym uceleným dokumentom vlády SR pre oblasť prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti na nasledujúce obdobie (pozri príloha č. 7: Strategické dokumenty). Jej zmyslom je pokračovať v rozvíjaní a zdokonalení systému prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti. Stratégia predstavuje východisko pre preventívne programy a projekty na národnej, regionálnej a miestnej úrovni a reaguje na odporúčania medzinárodných inštitúcii pôsobiacich v tejto oblasti[3].

---

[1] Zákon č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

[2] Dôvodová správa k zákonu č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

[3] Napr. Organizácie Spojených národov podľa ktorej „úlohy prevencie kriminality majú byť začlenené do všetkých príslušných sociálnych a hospodárskych politík a programov, vrátane tých, ktoré riešia zamestnávanie, vzdelávanie, zdravie, bývanie regionálne a územné plánovanie, chudobu, sociálnu marginalizáciu a vylúčenie". Ďalej – EUCPN - European Crime Prevention Network a pod..

1. VÝCHODISKÁ

Prevencia kriminality – obsahuje všetky opatrenia k znižovaniu rizika výskytu trestných činov, ako aj ich škodlivých dôsledkov pre jednotlivca a spoločnosť, vrátane strachu z kriminality. Prevencia kriminality sa snaží pôsobiť na rôznorodé príčiny kriminality.
Stratégia reflektuje na tradičné aj nové formy vznikajúcej ale už aj existujúcej kriminality. Zahŕňa potreby na plnenie cieľov a priorít pri predchádzaní negatívnych celospoločenských javov, páchaniu trestnej činnosti vznikajúcej pod vplyvom výrazných zmien v spoločnosti, nerovnomerným sociálno – ekonomickým rozvojom, transformáciou ekonomiky, liberalizáciou obchodu, zmenou vlastníckych vzťahov, rozvojom informačných systémov a komunikačných sietí. Stratégia sleduje na základe zistených analýz z koncepcií, rozvojových programov a poznatkov z krajov a obcí zlepšenie bezpečnosti na Slovensku, má reagovať na nové hrozby a trendy v oblasti bezpečnosti a verejného poriadku.
Rieši bezpečnosť marginalizovaných skupín obyvateľstva a rizikových skupín obyvateľstva, pomoc obetiam trestných činov, prevenciu rasizmu a extrémizmu, prevenciu a elimináciu násilia na ženách a v rodinách, prevenciu a zníženie kriminality páchanej na deťoch a mládeži a kriminality páchanej deťmi a mládežou.
Rozvojom systému a metód prevencie kriminality sa má predchádzať páchaniu trestnej činnosti v ekonomike, chrániť pred zneužívaním finančných nástrojov v poisťovníctve, bankovníctve, verejných a európskych štrukturálnych a investičných fondoch.
Strategické riešenia s využívaním metód preventívnej práce sú zamerané na znižovanie kriminality a smerujú k zabráneniu narušovania chodu verejných inštitúcií, ochrane verejného majetku a osôb. Pôsobnosť a nárast kriminality v SR môže byť znásobená dynamikou legislatívnych zmien s vplyvom sociálnych reforiem, rozvojom podnikania a ďalších významných celospoločenských zmien. Predchádzať týmto a ďalším nežiaducim javom si vyžaduje nové prístupy, metódy riešenia a formy uplatňovania pravidiel na predchádzanie vzniku a odhaľovaní trestných činov.
Základné princípy stratégie prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti vychádzajú z medzinárodne prijatých záväzkov, ktoré sa SR zaviazala plniť. Sú akceptované a zohľadnené dokumenty Európskej únie, OSN a iných medzinárodných organizácií. Základné pravidlá pre prevenciu kriminality sú ustanovené zákonom o prevencii kriminality ako aj ďalšími legislatívnymi normami (pozri príloha č. 6: Zoznam vybraných právnych noriem).
Trojúrovňový systém riadenia spoločnosti plní úlohy v oblasti prevencie kriminality v SR na úrovni celospoločenskej, regionálnej a miestnej. Na celospoločenskej úrovni sú zabezpečované úlohy najmä koncepčného, legislatívneho, koordinačného, ekonomického, poradensko-informačného, iniciačného a výkonného charakteru. Na úrovniach regionálnej a miestnej sú plnené úlohy vyplývajúce z reálnej situácie stavu, štruktúry a dynamiky kriminality v danej lokalite. Na základe monitoringu inštitúcií s analýzou doterajších organizačno - riadiacich postupov v oblasti predchádzania kriminality je možné implementovať stratégiu na vybrané riadiace orgány a overiť nastavenie kontrolných mechanizmov pri ich uplatňovaní v procesoch hodnotenia orgánmi systému riadenia protispoločenskej činnosti a monitorovať vo vybraných riadiacich orgánoch (pozri príloha č. 2: Orgány prevencie kriminality). Prehľad vybraných aktuálnych dlhodobých stratégií, koncepcií, strednodobých programov, akčných plánov je zahrnutý v prílohe č. 7.

2. ŠTATISTIKY A ANALÝZY

Zo štatistík kriminality za roky 2012 - 2015 (pozri príloha č. 4) je možné konštatovať, že nenastali výrazné kvalitatívne zmeny stavu kriminality, jej štruktúry a dynamiky. Celková zistená kriminalita sa v analyzovanom časovom období nezvýšila. Násilná kriminalita patrí

medzi najzávažnejšie druhy trestnej činnosti. Narastanie sociálnych rozdielov medzi jednotlivými spoločenskými vrstvami vytváralo podmienky pre využívanie násilnej kriminality ako nástroja širokospektrálneho páchania kriminality. Mravnostná kriminalita patrí k najmenej tolerovanej trestnej činnosti verejnosťou, aj keď sa s ňou občania stretávajú relatívne zriedkavo. Mravnostná kriminalita sa dlhodobo prejavuje vysokou latenciou, hlavne z dôvodu neochoty obetí ju odhaliť. Ako dôvod neochoty odhaliť jej spáchanie je možné uviesť najmä strach z páchateľa, hanba, ako aj obava z reakcie najbližšieho okolia. Majetková kriminalita ako dominantný druh bola v sledovanom období najpočetnejšou kriminalitou. Jej sprievodným javom je ustálenosť akceleračných a retardačných faktorov bez významnejších kvalitatívnych zmien v sociálnom vývoji SR. Dynamika spoločenského vývoja, pokračujúci proces transformácie ekonomiky a vlastníckych vzťahov priniesli so sebou dlhodobú sociálnu diferenciáciu spoločnosti (vytesňovanie a marginalizácia u určitých sociálnych skupín) nezamestnanosť, stratu sociálnych istôt a existenčné problémy narastajúcej skupiny obyvateľstva. Narastanie sociálnych rozdielov medzi jednotlivými spoločenskými vrstvami vytvára podmienky pre širokospektrálne páchanie kriminality jednotlivými vrstvami spoločnosti, nevynímajúc oblasť majetkovej kriminality. Spoločným znakom jednotlivých trestných činov majetkovej kriminality je nárast profesionalizácie páchateľov (sériové a pokračujúce trestné činy), čo vyúsťuje do recidívy. Ekonomická kriminalita je aj naďalej osobitným fenoménom kriminality. Na rozdiel od majetkovej kriminality, ktorej motívom je získanie nezákonného majetkového prospechu akýmkoľvek, teda aj násilným spôsobom, je ekonomická kriminalita páchaná prevažne sofistikovanými formami s vysokou dávkou latencie. Finančné podvody, podplácanie, klientelizmus, sprenevera, falšovanie účtovných dokumentov, daňové úniky, ale aj veľa iných podobných trestných činov si vyžiadalo legislatívne zmeny. Sprievodným znakom nárastu ekonomickej kriminality a organizovaných foriem kriminality (predovšetkým ekonomického a násilného charakteru) je, že sa na jej páchaní podieľajú „dôveryhodní občania“, môžeme teda hovoriť o tzv. kriminalite bielych golierov. Štruktúra kriminality vyjadruje kvalitatívnu stránku tohto javu, z nej vyplýva podiel druhov či skupín trestných činov na celkovom množstve všetkých trestných činov (ďalej len „TČ“) spáchaných na určitom území v konkrétnom časovom období, alebo podiel páchateľov týchto TČ na celkovom počte páchateľov; obsahom štruktúry je diferenciácia podľa stupňa závažnosti, množstva, vzájomné väzby medzi nimi, frekvencia trestnej činnosti; stav kriminality vyjadrený absolútnymi číslami o počtoch TČ, alebo ich páchateľov nemá výpovednú hodnotu o vnútorných zmenách v kriminalite iba zo štruktúry kriminality vyplýva jej pohyb, rast či pokles, podiel a pomer závažnosti TČ, skladba páchateľov, čas a miesto páchania TČ a pod., zo štruktúry kriminality vyplýva aj intenzita trestnej činnosti. Dynamika kriminality charakterizuje trestnú činnosť v pohybe, zmene, v určitom konkrétnom území. Dynamika kriminality umožňuje poznať celok vývoja kriminality v čase. V rámci úvah o dynamike kriminality sa niekedy vyčleňujú pojmy ako trend alebo tendencia kriminality ako výsledok poznatok analýzy dynamiky kriminality. Pravidelnosť vyskytujúca sa v rozložení kriminality vedie tiež k pokusom predvídania budúceho vývoja ako celku, teda môžeme povedať, že ide o kriminologické prognózovanie.

Podľa odporúčaní 12. Kongresu OSN[4], národné plány prevencie kriminality sú založené na diskusii všetkých zainteresovaných strán štátnej správy, územnej samosprávy, občianskej spoločnosti, podnikateľskej sféry a na poznatkoch výskumu. Majú určiť hlavné problémy, ktorým čelí štát v oblasti kriminality a viktimácie, určiť ich pravdepodobné sociálne, kultúrne, environmentálne a ekonomické príčiny, stanoviť krátkodobé, strednodobé a dlhodobé intervencie. Ďalej navrhnúť súbor opatrení pre riešenie stanovených priorít, navrhnúť kto a ako bude zapojený do implementácie a určiť aké zdroje sa majú použiť pre ich realizáciu.

[4] 12. Kongres OSN o prevencii kriminality a trestnom súdnictve, Salvador, Brazília, 12. – 19. IV. 2010.

SWOT analýza ako nástroj strategického plánovania bola využitá na hodnotenie silných a slabých stránok, príležitostí a hrozieb, ktoré spočívajú v súčasnom systéme prevencie kriminality v SR. SWOT analýza poukazuje na čiastkový pokrok v systémovom zabezpečení úloh prevencie kriminality. Odkrýva však slabé stránky hlavne v práci s médiami a vzdelávacími inštitúciami. Poukazuje na nedoriešenie povinnosti samosprávy pri plnení úloh na úseku prevencie kriminality. Naznačuje, že nesystémové riešenie sociálno-patologických javov, nedostatočná aplikačná prax vybraných trestnoprávnych inštitútov a prejavy apatie občanov sú nosnými hrozbami zvýšenia úrovne kriminality a inej protispoločenskej činnosti. Reakciou na hrozby je nárast preventívnych aktivít smerovaný do oblasti vzdelávania, vedy a výskumu ako príležitosti na zvýšenie úrovne kontroly kriminality (pozri príloha č. 5).

3. SYSTÉM PREVENCIE KRIMINALITY

Teoretické východiská stratégie zostávajú aj pre ďalšie obdobie nezmenené. Z hľadiska kvalifikácie podľa štádia vývoja (kriminálneho) problému a zároveň podľa okruhu adresátov preventívnych aktivít sa prevencia kriminality realizuje ako primárna, sekundárna a terciárna prevencia kriminality.

Primárna prevencia kriminality zahŕňa predovšetkým výchovné, vzdelávacie, voľno časové, osvetové a poradenské aktivity zamerané najmä na najširšiu verejnosť. Zapojenie občanov do aktívneho spôsobu zvyšovania vlastnej bezpečnosti a bezpečnosti svojho okolia. Zvláštnu pozornosť venuje pozitívnemu ovplyvňovaniu najmä detí a mládeže (napr. využívanie voľného času, možnosti športového vyžitia). Ťažiskom primárnej prevencie kriminality sú rodina, školy a lokálne spoločenstvá.

Sekundárna prevencia kriminality sa zaoberá rizikovými jedincami, skupinami osôb, u ktorých je zvýšená pravdepodobnosť, že sa stanú páchateľmi alebo obeťami trestnej činnosti (špecializovaná sociálna starostlivosť), inej protispoločenskej činnosti (napr. drogová a alkoholová závislosť, záškoláctvo, šikanovanie, patologické hráčstvo, vandalizmus, interetnické konflikty, dlhodobá nezamestnanosť) a príčinami kriminogénnych situácií.

Terciárna prevencia kriminality sa uskutočňuje resocializáciou osôb narušených kriminalitou a inou protispoločenskou činnosťou, t. j. pôsobením na osoby, ktoré už spáchali, alebo na ktorých už bol spáchaný trestný alebo iný protispoločenský čin, s cieľom udržať dosiahnuté výsledky predchádzajúcich intervencií a rekonštrukcie nefunkčného sociálneho prostredia. Realizuje sa v sociálnej oblasti s cieľom pomôcť obetiam alebo páchateľom opätovne sa začleniť do spoločnosti formou resocializácie (psychologická, psychiatrická pomoc, zdravotná pomoc, pomoc pri pracovnom uplatnení vrátane rekvalifikácie, sociálne a rodinné poradenstvo, pomoc pri získavaní bývania a pod).

Primárna, sekundárna a terciárna prevencia kriminality sa realizuje najmä prostredníctvom preventívnych aktivít uvedených v prílohe č. 3, ktoré sú členené podľa ich obsahového zamerania na aktivity sociálnej, situačnej a viktimačnej prevencie kriminality.

Sociálna prevencia kriminality je všeobecnou prevenciou všetkých prejavov kriminality a iných protispoločenských činov. Aktivity ovplyvňujú proces socializácie a sociálnej integrácie a sú zamerané na zmenu nepriaznivých spoločenských a ekonomických podmienok, ktoré sú považované za kľúčové príčiny páchania trestnej činnosti. Aktivity sociálnej prevencie kriminality sú realizované vo vzťahu k verejnosti, vekovým, sociálnym a marginalizovaným skupinám, rodine, deťom a mladistvým, osobám v penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti.

Situačná prevencia kriminality je špecificky orientovaná na riešenie kriminality, ochranu verejného poriadku, zdravia, života a majetku objektov prevencie. Aktivity vychádzajú z predpokladu, že určité druhy kriminality sa objavujú v určitej dobe, na určitých miestach a za určitých okolností. Prostredníctvom opatrení režimovej, fyzickej a technickej ochrany sa snažia kriminogénne podmienky minimalizovať. Najefektívnejšie pôsobia pri obmedzovaní majetkovej trestnej činnosti.

Viktimačná prevencia kriminality vychádza z konceptu bezpečného správania, diferencovaného s ohľadom na rôzne kriminálne situácie a psychickú pripravenosť ohrozených osôb. Ide o skupinové a individuálne zdravotné, psychologické a právne poradenstvo, tréning v obranných technikách a propagácii technických možností ochrany pred trestnou činnosťou.

4. OBJEKTY PREVENCIE KRIMINALITY

Objekty, na ktoré sú jednotlivé preventívne aktivity a opatrenia zamerané, sú samotné osoby (cieľové skupiny) alebo kriminogénne faktory. Týmito objektmi sú:

- páchatelia (najmä problematická mládež, recidivisti, páchatelia s nízkym sociálnym statusom a sociálne vylúčené komunity),
- obete (najmä deti, mládež, ženy, rodiny s prejavmi sociálnej patológie, osoby so zdravotným postihnutím, seniori a sociálne vylúčené komunity, osamelo žijúce osoby, cudzincov a príslušníkov náboženských, národnostných a etnických menšín),
- potenciálni páchatelia alebo obete (rizikoví jednotlivci a skupiny, deti, mládež, dospelí s vysokou pravdepodobnosťou, že budú páchať trestnú alebo inú protispoločenskú činnosť, resp. sa stanú obeťami kriminality),
- kriminogénne faktory (situácie, príčiny a podmienky páchania kriminality, ktoré je žiaduce zmeniť tak, aby boli čo možno najmenej rizikové, t. j. kriminogénne).

5. SUBJEKTY PREVENCIE KRIMINALITY

Subjektmi prevencie kriminality sú orgány, organizácie a inštitúcie, ktoré sú realizátormi preventívnych aktivít a opatrení uskutočňovaných samostatne alebo v partnerstve na národnej, regionálnej a miestnej úrovni. Týmito subjektmi sú:

- orgány štátnej správy na všetkých úrovniach,
- orgány územnej samosprávy (samosprávy obcí /miest resp. samosprávnych krajov),
- verejnoprávne inštitúcie,
- výskumné a expertné organizácie a inštitúcie,
- súdy, prokuratúra,
- výchovno-vzdelávacie inštitúcie,
- subjekty občianskej spoločnosti – mimovládne organizácie, občianske združenia, neziskové organizácie, cirkvi a náboženské spoločnosti.

Ich úlohou je iniciovať, realizovať a monitorovať v rámci svojej pôsobnosti tvorbu opatrení na odstraňovanie príčin a podmienok, ktoré vyvolávajú alebo umožňujú páchať kriminalitu a inú protispoločenskú činnosť, s cieľom ich predchádzania, potláčania a zamedzovania. Súčasne v rámci svojej pôsobnosti zabezpečujú najmä dostatočné finančné, materiálne a technické prostriedky na výkon preventívnych aktivít.

Úlohou subjektov prevencie kriminality na národnej úrovni je koordinovať preventívne aktivity na národnej a celospoločenskej úrovni. Koordinačným orgánom prevencie kriminality na národnej úrovni je Rada vlády Slovenskej republiky pre prevenciu kriminality (ďalej len „rada“), ktorá je poradným, iniciatívnym, koordinačným a odborným orgánom vlády. Zloženie, činnosť a úlohy rady upravuje zákon o prevencii kriminality a Štatút rady[5]. Rada zriaďuje na národnej úrovni expertné skupiny, ktoré sa zameriavajú na koordináciu a riešenie zverených úloh. Preventívne opatrenia a aktivity riešené expertnými skupinami koordinujú vecne príslušné ústredné orgány štátnej správy v spolupráci so subjektmi pôsobiacimi v danej oblasti na národnej, regionálnej a miestnej úrovni najmä v rámci štátnej správy, samosprávy, neziskového a podnikateľského sektora a vedeckých a vzdelávacích inštitúcií. Realizáciu rezortných úloh prevencie kriminality zabezpečujú ústredné orgány štátnej správy, ktorými sú najmä: Ministerstvo vnútra SR, Ministerstvo spravodlivosti SR, Ministerstvo obrany SR, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstvo zdravotníctva SR, Ministerstvo kultúry SR, Ministerstvo financií SR, Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR, Ministerstvo hospodárstva SR, Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR a Ministerstvo životného prostredia SR.

6. VEDA, VÝSKUM A VZDELÁVANIE V PREVENCII KRIMINALITY

Trend budovania spoločnosti čerpajúcej z poznatkov a odporúčaní zahraničných a domácich inštitúcií v oblasti prevencie kriminality potvrdzuje narastajúci záujem o efektívne preventívne opatrenia na vedeckom základe. Výskum má nezastupiteľnú úlohu pri stanovení a prijímaní vhodných opatrení v oblasti prevencie kriminality.

7. FINANČNÉ ZABEZPEČENIE PREVENCIE KRIMINALITY

Prevencia kriminality je z hľadiska realizácie veľmi rozsiahla a jej viacdimenzionálny rozmer si vyžaduje multidisciplinárny prístup aj v oblasti jej finančného zabezpečenia. Základným zdrojom finančných prostriedkov na realizáciu prevencie kriminality na národnej, regionálnej a miestnej úrovni sú finančné prostriedky čerpané z rozpočtov príslušných subjektov prevencie kriminality pôsobiacich na týchto úrovniach. Na realizáciu preventívnych opatrení je nutné vybudovanie stabilného systému financovania prevencie kriminality nielen zo štátneho rozpočtu, ale aj z rozpočtov samospráv, z fondov Európskej únie a iných dostupných zdrojov.

8. SPOLUPRÁCA S MEDZINÁRODNÝMI ORGANIZÁCIAMI

V súlade s dokumentmi Európskej únie, OSN a iných medzinárodných organizácií SR realizuje aktivity v oblastiach plnenia záväzkov, participácie a podpory aktivít medzinárodných organizácií, prenosu a využívanie najlepšej praxe a efektívnych postupov v prevencii kriminality s cieľom znižovania kriminality, ako aj rozvíjanie bilaterálnej spolupráce.

V zmysle Stratégie vnútornej bezpečnosti Európskej únie prijatej Radou pre spravodlivosť a vnútorné veci a schválenej Európskou radou v roku 2010 „predchádzanie trestným činom znamená riešenie hlavných príčin, a nie len trestných činov a ich následkov“. Uvedená stratégia zvýrazňuje nevyhnutnú spoluprácu orgánov presadzovania práva a orgánov

[5] Štatút Rady vlády Slovenskej republiky pre prevenciu kriminality schválený uznesením vlády SR č. 849 zo dňa 8. 12. 2010 v znení uznesenia vlády SR č. 471 zo dňa 19. 9. 2012.

pohraničnej stráže, justičných orgánov a iných útvarov, napr. v odvetviach zdravotníctva, sociálnych vecí a civilnej ochrany. Práve z tohto dôvodu bol pri zabezpečovaní bezpečnostnej politiky najmä v oblasti prevencie kriminality uplatňovaný široký prístup, zahŕňajúci nielen orgány presadzovania práva, ale aj inštitúcie a odborníkov na národnej, regionálnej a miestnej úrovni.

S cieľom prenosu informácií a rozvíjania spolupráce pri znižovaní kriminality je od roku 2001 zriadená Európska sieť na predchádzanie trestnej činnosti (ďalej len „EUCPN"), ktorá predstavuje spoluprácu a výmenu informácií a skúseností medzi členskými štátmi a medzinárodnými organizáciami. Cieľom EUCPN je prispievať k rozvoju rôznych aspektov predchádzania trestnej činnosti na úrovni Európskej únie a podporovať tieto aktivity nielen na národnej, ale i na miestnej úrovni. Skúsenosti členských štátov EUCPN potvrdili nutnosť rozvíjať spoluprácu so školami, univerzitami, ale aj so súkromným sektorom, ktoré sa vlastnými formami a metódami podieľajú na utlmovaní kriminality v spoločnosti. Rada EUCPN vypracovala viacročnú stratégiu platnú do roku 2015, ktorej aktualizácia v súčasnosti prebieha, a ktorú bude potrebné postupne zapracovať do ročných pracovných programov a akčných plánov. Týmto napĺňa výzvu prispievať k rozvoju a podpore multidisciplinárneho a preventívneho prístupu riešenia problémov kriminality a pocitu ohrozenia bezpečnosti občanov na celoeurópskej úrovni. Členské štáty Európskej únie sa zaviazali plniť úlohy stanovené v ročných pracovných programoch a v akčných plánoch a tak napomáhať implementácii odporúčaní EUCPN do praxe v prevencii kriminality v ich vlastných podmienkach. Ročné pracovné programy zahŕňajú vytvorenie širokej databázy kontaktných miest – expertov a vedeckých pracovníkov v oblasti prevencie kriminality z každého členského štátu. Uvedená databáza pomáha zlepšeniu informovanosti spolupracovníkov na európskej, národnej a miestnej úrovni o výsledkoch výskumov a odporúčaniach najlepšej praxe prostredníctvom webovej stránky EUCPN www.eucpn.org zverejňuje úspešné projekty (pozri prílohu č. 5 vybrané projekty), organizovaním konferencií a seminárov aj v spolupráci s medzinárodnými organizáciami, aktívnymi v prevencii kriminality.

Ďalšími medzinárodnými subjektmi, s ktorými SR spolupracuje v oblasti prevencie kriminality a ochrany ľudských práv, sú Rada Európy a Komisia OSN pre prevenciu kriminality a trestné súdnictvo (UN CCPCJ). Súčasťou ich činnosti je príprava medzinárodných dohovorov a dokumentov, ktoré jednotlivé členské štáty implementujú a komisia ich implementáciu pravidelne vyhodnocuje. Hlavným záväzkom krajín voči OSN je rozvíjanie stratégií prevencie kriminality nielen na národnej, ale i na medzinárodnej úrovni.

P R I O R I T Y

1. Znižovanie kriminality a inej protispoločenskej činnosti

Najmä: závažná a organizovaná trestná činnosť; obchodovanie s drogami; obchodovanie s prekurzormi a pre-prekurzormi; odhaľovanie obchodovania s drogami a psychoaktívnymi látkami cez internet; obchodovanie s ľuďmi; sexuálne vykorisťovanie detí a detská pornografia; počítačová kriminalita; trestné činy extrémizmu; eliminácia propagácie kriminality prostredníctvom všetkých druhov médií (film, TV, rozhlas, internet, tlačoviny); hospodárska a majetková trestná činnosť; korupcia; obchodovanie so zbraňami a cezhraničná trestná činnosť; trestné činy proti životnému prostrediu.

2. Zvyšovanie bezpečnosti miest a obcí

Najmä: začleňovanie prevencie kriminality do koncepcií rozvoja krajov a obcí; vytvorenie komplexného prístupu k bezpečnosti v sociálne vylúčených a iných rizikových lokalitách; zvyšovanie pocitu bezpečia obyvateľov a návštevníkov.

3. Prevencia kriminality v rizikových skupinách

Najmä: deti a mládež; ženy; seniori; rodina; sociálne vylúčené komunity, t.j. nezamestnaní, bezdomovci, zdravotne a telesne postihnutí; osoby prepustené z výkonu trestu – účinnejšia resocializácia páchateľov trestných činov; prvopáchatelia trestných činov; recidivisti – boj proti recidíve; prevencia páchania trestnej činnosti z rodovo, rasovo a nábožensky motivovanej nenávisti; prevencia páchania trestnej činnosti na LGBT – lesbických, gay, bisexuálnych a transrodových osobách; prevencia drogových závislostí vo všeobecnosti, ale aj s dôrazom na prevenciu užívania drog u vodičov motorových vozidiel; detekcia nových psychoaktívnych látok pokročilými laboratórnymi analýzami; prevencia užívania drog a obchodovania s drogami vo väzniciach; cielená prevencia, zameraná na mladistvých a prvo-páchateľov drogových trestných činov (t.j. intervenčné programy, smerujúce k odradeniu od ich páchania).

4. Pomoc obetiam trestných činov

Najmä: poradenstvo a pomoc obetiam; zvlášť zraniteľné skupiny – deti a mládež, ženy, seniori, národnostné menšiny, obete domáceho násilia, obete obchodovania s ľuďmi.

5. Reakcia na nové trendy a hrozby v oblasti bezpečnosti a verejného poriadku

Najmä: kriminalita vo virtuálnom prostredí, materiálové i nemateriálové druhy závislosti napr. netolizmus (závislosť na nových informačných technológiách), urbárna bezpečnosť, vysoká zadlženosť obyvateľstva ako aj problém finančnej gramotnosti.

Stratégia stanovením piatich základných priorít akceptuje potreby a záujmy občanov a medzinárodné záväzky SR pri riešení kriminality. Prostredníctvom načrtnutia základných smerov aktivít v oblasti prevencie predstavuje východisko pre spracovanie príslušných koncepčných dokumentov na úrovni vybraných orgánov ústrednej štátnej správy, na regionálnej a miestnej úrovni v súčinnosti so sociálno-ekonomickými partnermi.

C I E L E

1. VŠEOBECNÝ CIEĽ

Vytvorenie efektívneho a spoľahlivo fungujúceho systému prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v SR, ktorý je otvorený a flexibilný, tak aby pôsobil na príčiny a podmienky, ktoré umožňujú páchanie kriminality so zámerom jej predchádzania, potláčania a zamedzovania.

Globálny cieľ sa dosiahne prostredníctvom:

- prijatých opatrení legislatívneho ako i nelegislatívneho charakteru účinnej a efektívnej prevencie kriminality (napr. novelizácia zákona o prevencii kriminality, predovšetkým pokračovanie dlhodobých finančných mechanizmov na implementáciu navrhovaných aktivít resp. ich inovácii),
- inštitucionálneho zabezpečenia na úrovni vlády, ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy, miestnych orgánov štátnej správy a orgánov územnej samosprávy na implementáciu medzinárodnej, európskej a národnej politiky prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti,
- dobudovania inštitucionálneho zabezpečenia v regiónoch,
- vytvorenia systému analytických, hodnotiacich, monitorovacích a kontrolných mechanizmov systematického zisťovania účinnosti a efektivity prijímaných opatrení a ich zefektívnenie prostredníctvom rozpracovania stratégie na vlastné podmienky,
- zapojenia všetkých zainteresovaných subjektov vrátane občianskej spoločnosti do procesov súvisiacich s prijímaním, realizáciou a monitorovaním nástrojov a postupov vytváraných s cieľom účinnej prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti,
- zvyšovania informovanosti a povedomia o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti obyvateľov SR.

2. ŠPECIFICKÉ CIELE

- Dobudovať komplexný a koordinovaný medzirezortný systém prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti štátnymi orgánmi a orgánmi územnej samosprávy v spolupráci s mimovládnymi organizáciami, cirkvami, vzdelávacími a vedeckými ustanovizňami a s podnikateľkou sférou.
- Aktivizovať samosprávne orgány na ochranu bezpečnosti občanov, verejného poriadku a prevencie kriminality v krajoch a znižovať rozsah a závažnosť trestnej a inej protispoločenskej činnosti a obciach (najmä začlenenie prevencie kriminality do programových dokumentov krajov a obcí, napr. prostredníctvom samostatných programov prevencie kriminality a verejného poriadku alebo ako súčasť programov hospodárskeho a sociálneho rozvoja miest/obcí).
- Podporovať a využívať pôsobenie mimovládnych organizácií, cirkevných a náboženských organizácií v tých oblastiach, kde štátne a samosprávne orgány nemôžu preventívne aktivity zabezpečiť resp. prístupy by neboli efektívne.
- Použiť elektronické a printové médiá na celoštátnej, regionálnej a miestnej úrovni (televízia, rozhlas, internet, tlačoviny) ako významný prostriedok prevencie kriminality.
- Vytvoriť viaczdrojové financovanie prevencie kriminality (dotácie ústredných orgánov štátnej správy, územnej samosprávy, ale aj možné partnerstvo medzi orgánmi samosprávy, mimovládnymi organizáciami a podnikateľskou sférou pri podpore preventívnych aktivít).

- Plniť medzinárodné záväzky v oblasti prevencie kriminality.
- Vytvoriť celospoločenské hodnotiace, monitorovacie a kontrolné mechanizmy účinnosti a efektivity realizovaných úloh (aktivít).

Na plnenie stratégie, jej cieľov a úloh vo svojej pôsobnosti, ktoré si určia vybrané ústredné orgány štátnej správy v súlade **s prioritami a cieľmi stratégie,** ústredné orgány štátnej správy rozpracujú stratégiu na svoje podmienky a predkladajú rade správu o plnení úloh za predchádzajúci kalendárny rok. Realizácia úloh z rezortnej stratégie je zabezpečovaná prostredníctvom „Plánu úloh prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti vybraného ústredného orgánu štátnej správy na príslušný kalendárny rok“, ktorý spracuje príslušný rezort. Plán úloh obsahuje definovanie konkrétnych aktivít, opatrení (národné programy, celospoločenské a rezortné stratégie, koncepcie a programy, súčinnostné programy) s určením zodpovedných subjektov, termínom realizácie, ako aj definovaním predpokladanej výšky finančných nákladov potrebných na ich dosiahnutie z vlastných, prípadne externých zdrojov a definovaním monitorovacích ukazovateľov.

Koordinačným orgánom prevencie kriminality na regionálnej úrovni je okresný úrad v sídle kraja, ktorý v spolupráci s vyšším územným celkom rozpracúva stratégiu v súlade **s prioritami a cieľmi** na podmienky kraja a predkladá rade správu o plnení úloh. Ďalšie činnosti v oblasti prevencie kriminality zabezpečuje v spolupráci s inými miestnymi orgánmi štátnej správy, vyšším územným celkom a ďalšími subjektmi na regionálnej úrovni prostredníctvom „Krajskej komisie pre prevenciu kriminality a inej protispoločenskej činnosti“. Krajská komisia je poradným, iniciatívnym, koordinačným a odborným orgánom prednostky/u okresného úradu v sídle kraja a úlohy vyplývajúce zo štatútu sú realizované v rámci územnej pôsobnosti príslušného kraja. Okresný úrad v sídle kraja realizuje úlohy v oblastiach koordinácie, finančného zabezpečenia, spolupráce podľa zákona o prevencii kriminality a ďalšie úlohy v oblasti vzdelávania, vedy a výskumu. Ďalším orgánom prevencie kriminality na regionálnej úrovni je vyšší územný celok, ktorý spolupracuje s okresným úradom v sídle kraja na rozpracovaní stratégie prevencie kriminality na podmienky kraja a vykonáva pôsobnosť v oblasti prevencie kriminality.[6)].

V záujme komplexného riešenia prevencie kriminality sú obsahom stratégie aj odporúčania[7)] a aktivity pre orgány miestnej a regionálnej samosprávy vrátane ich organizácii v zriaďovateľskej pôsobnosti. Koordinačným orgánom prevencie kriminality na miestnej úrovni je mesto, resp. obec. Na realizáciu aktivít samospráv na miestnej úrovni v oblasti prevencie kriminality sa mestám resp. obciam odporúča začleniť preventívne aktivity do činnosti zriadených komisií orgánov samosprávy, ako poradných, iniciatívnych a kontrolných orgánov mestského, resp. obecného zastupiteľstva. V rámci svojej činnosti v oblasti prevencie kriminality samosprávne orgány vykonávajú pôsobnosť podľa zákonnej úpravy. V snahe preniesť ťažisko prevencie na miestnu a regionálnu úroveň odporúčame zapracovať úlohy týkajúce sa prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti ako aj opatrenia pre ochranu majetku a osôb do programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja mesta/obce resp. samosprávneho kraja.

[6] § 9 zákona č. 583/2008 Z. z..
[7] Dokument R/87/19 Výboru ministrov Rady Európy.